

GOGA

Jurica Pavičić

Rdeča voda

Prevedla Seta Knop

9 PRVI DEL
Silva je izginila

101 DRUGI DEL
Poti, ki se razhajajo

277 TRETJI DEL
Silvina vrnitev

339 ČETRTI DEL
Rdeča voda

PRVI DEL

Silva je izginila

ENA

Vesna

(1989)

Za začetek, Vesna se spominja, kdaj se je to zgodilo.

Dan je bil septembrsko topel, prečudovit, kot da se jim nebo vnaprej posmehuje. Toploto babjega poletja je vse popoldne hladil prijeten maestral z morja. Ko se je zmračilo, pa se je v ulice, kuhinje in sobe prikradel rahel srh večernega hladu, ki naznanja jesen.

Vesna se ne spominja samo, kdaj se je to zgodilo. Spominja se tudi, kje se je zgodilo.

Spominja se hiše na vrhu Mista, v ulici za cerkvijo, hiše, v kateri je preživela največji del življenja. Ko zapre oči, lahko Vesna jasno vidi raspored prostorov, pohištvo, predmete. Vhod prek baladurja, zastekljena veranda, dnevna soba, kuhinja s tlemi iz teraco plošč. V dnevni sobi miza, nasproti mize kavč z razcefranim pregrinjalom. V hodniku kovinski obešalnik. Zraven njega pa – vrata. Vrata Silvine sobe, na katera je Silva nalepila napis *Keep out*.

Vesna se spominja, kakšna je bila videti dnevna soba tistega dne. V kotu televizor EI Niš. Na fotelju kup še

nezlikanega perila. Na steni koledar s kanadskimi vedutami, nad kuhinjskimi vrati pa oleografija Dobrega Jezusa. Jezus na sliki ima vlažne in zasanjane oči, sklonjeno glavo in blago valovito brado. Kazalec je uperil navzgor, kot da jih opominja na to, kar prihaja.

Takšna je bila videti njihova stara hiša tega dne – 23. septembra 1989.

Tega večera je sobota. Tako kot vsako soboto večerjajo skupaj. Štirje so za mizo. Na čelu mize je Jakov. Njemu nasproti sedi ona sama. Ob strani proti terasi sedita njuna otroka. Dvojčka – Silva in Mate.

Tako se začenja prizor, ki ga ima Vesna v spominu. Vsi štirje so doma, sedijo za mizo. Pred njimi je večerja, to večerjo pa je skuhala ona. Pred njimi na mizi so fažoleti »na lešo«, kruh in ocvrte girice. Oni štirje pa sedijo in jedo, kot da je navaden večer, katerikoli večer.

V kotu sobe je prižgan TV, s katerega je slišati poročila. Novice so burne, časi vznemirljivi: kitajski študenti demonstrirajo na trgu, v Romuniji se je uprlo ljudstvo, slovenska partija pa je izglasovala novo ustavo in zahtevala reformo jugoslovanske federacije. Povsod naokrog govorijo o politiki z nekakšno novo, nemirno gorečnostjo. Toda ne nje ne Jakova politika ne zanima. Tako ona kot Jakov živita v trdnem prepričanju, da se bodo, če se bosta izogibala nadlog, tudi nadloge izogibale njiju.

Vsega se spominja Vesna: vonjev, okusov, podob. Spominja se mehkega drobovja giric, ki se ji topijo v ustih. Fažoletov, ki jih je – kot vedno – začinila z nasekljanim česnom. Spominja se Jakova, ki kot vedno je počasi in

malo. Silve, kako hlastno golta ribe, se bori z njihovimi koščicami in jih pljuva v krožnik. Spominja se – seveda – tudi Mateta. Spominja se, kako je pozorno in počasi, kako zлага ribje kosti ob rob krožnika, v popolnem redu, kot da so mrlički. Mate je vedno jedel tako. Počasi, metodično, hrano je rezal na drobne koščke, kot da hrani majhne, nevidne liliputance.

Štiri silhuete, štiri telesa, nagnjena nad mizo – cucljajo ribe in pljuvajo koščice. Tako se Vesna spominja tega večera. Spominja se ga do dandanes.

Kajti danes ve. Ve, česar takrat še ni vedela.

Ve, da je to zadnji večer njihovega normalnega življenja.

* * *

Tega septembra 1989 sta z Jakovom v zakonu nepolnih osemnajst let. Z Jakovom se je omožila jeseni 1971. Poročila sta se neke sobote, tri tedne pred božičem, civilni obred pa je vodil mestni matičar občine Misto. Svatovali so v dvorani hotela, prvo noč pa sta preživela v hotelski sobi, ki je bila – zunaj sezone – vlažna in hladna.

Po poroki sta se z Jakovom vselila v hišo na vrhu ozke uličice nad cerkvijo svetega Špira. Hišo sta si delila s teto Zlato, Vesnino neporočeno teto, ki bo njuna sestanovalka naslednjih sedem let. Tiha in nevidna, je Zlata živela z njimi, dokler je niso nekega popoldneva leta 1978 našli negibne na kuhinjskih ploščicah, pokošene od možganske kapi. Zlato so pokopali tiho in dostojno, potem pa – teden dni pozneje – izpraznili njeno sobo z vrati, ki vodijo na hodnik. Iz Zlatine sobe so naredili sobo za Silvo.

Te sobote leta 1989 Silva še stanuje v sobi, ki ima izhod na hodnik. V tej sobi ima svoje obleke, drobnarije in mladostniške skrivnosti. Na vrata sobe je obesila angleški napis, ki sporoča odraslim, da je vstop prepovedan.

V staro hišo k teti Zlati sta se Vesna in Jakov vselila jeseni 1971, dan po poroki. Mesec dni pozneje je Vesna začutila jutranjo slabost in pred zajtrkom bruhala v odtok. Teden dni po tem ji je zdravnik oznanil, da je noseča. Nedorolgo zatem ji je splitski ginekolog sporočil lepo novico. Pod srcem je nosila dvojčka.

Mate in Silva sta dvojajčna dvojčka. Kadar ju človek opazuje, zazna podobnost, enake obrvi in obliko nosu. Oba imata enako, lepo oblikovano čelo in črto ob ustih, črto, ki naznanja kljubovalnost. A če sta si Mate in Silva podobna fizično, si nista podobna po značaju. Mate je miren in odgovoren deček, vesten in previden, fantič, na katerega se lahko zaneseš in za katerega Vesna ve, da jima bo na stara leta v oporo. Silva pa, Silva je drugačna. Silva je – je nekoč rekla teta Zlata – *hajdučica*. Silva bo še daleč prišla, je nekoč rekel Jakov. Daleč bo prišla, ker zna vedno uveljaviti svojo voljo.

Tega septembra 1989 imata Mate in Silva nepolnih osemnajst let. Mate je maturant srednje ladjedelniške šole, naslednje leto, ko maturira, pa se namerava vpisati na fakulteto za ladjedelništvo. Silva končuje ekonomsko-poslovno šolo, na vprašanja staršev o načrtih za prihodnost pa odgovarja izmikajoče se ter previdno spreminja temo. Na srednjo šolo sta se Silva in Mate vpisala v Splitu. Ko se je Mate vpisoval na srednjo šolo, je ob popoldnevnih delal

kot pomočnik pri iztovarjanju rib. Ker ni želel izgubiti poldanskega honorarja, je ostal v Mistu in se začel v šolo voziti. Mate zato vsak dan vstaja ob šestih zjutraj in se po magistrali s primestno linijo petintrideset minut vozi do Splita. Silva ne. Silva stanuje v dekliškem dijaškem domu v Ciril-Methodovi ulici v Splitu. V Misto pride vsako soboto, in tako je tudi to soboto prišla domov na zadnji poletni vikend.

Tega septembra 1989 ima Jakov dvainštirideset let. Nad senci je že malo plešast – toda še vedno je suh, njegov trebuh je raven, in na to dejstvo je posebej ponosen. V tem trenutku je Jakov še vedno knjigovodja v tovarni plastične galanterije. Tovarna, v kateri dela, je v stekleno-kovinski hali nad magistralno cesto, hali, ki je danes le razsuta ruševina. Tovarna proizvaja plastične žoge, bokobrane in napihljive čolne. Jakov dela v tovarni na oddelku za plače. Svoje delo opravlja potrpežljivo in vestno, brez malomarnosti, a tudi brez ambicij. Ko pride domov in poobeduje, si Jakov odpočije na kavču in prebere časopis. Potem gre dol v pritličje, v nekdanjo konobo. Tam se ukvarja z razvedrilom, ki je njegova glavna strast: radioamaterstvom. Jakov cele dneve spaja, lota in lepi, sestavlja aparate, polne lučk, ki se zdijo Vesni skrivnostno magični. Potem pa – ko se zmrači – Jakov sede v klet, preklaplja po frekvencah in se ure in ure v angleščini pogovarja z ljudmi, ki jih nikoli ne bo videl. Vesna včasih posluša moža, ko se kot neznanec pogovarja z neznanci z druge strani zemeljske oble. Nikoli ji ne bo jasno, kakšen je smisel tega. Ampak – čeprav tako misli, Vesna tega Jakovu ne bo rekla, kajti Vesna ve, da mora možki imeti kakšno prismuknjeno strast.

Tega leta 1989 ima Vesna osemintrideset let. Že štirinajst let je učiteljica zemljepisa v podružnici Osnovne šole Misto. Vesna od ponedeljka do petka uči tamkajšnje otroke o gibanju Zalivskega toka, o deželah izvoznih nafte in o porečjih jugoslovanskih rek. Ker je kraj majhen, srečuje svoje učence na cesti, pozdravljajo jo v trgovini, njihovi starši pa ji odobravajoče pokimajo, ko jo ob nedeljah opazijo v cerkvi. Ko je začejala opravljati to službo, je Vesna verjela, da ima rada šolo in da ima rada otroke. Danes ni več tako prepričana o tem. S časom opaža, da v razred vse pogosteje prihaja s pridušeno razdraženostjo in da otročje potegavščine v njej spodbujajo izbruhe neizmerne gneva. Po štirinajstih letih se Vesni vse pogosteje dozdeva, da otroci v svojem bistvu niso dobri.

Konec naslednjega leta bo Vesna vstopila v svoje štirideseto leto. Včasih razmišlja o tej grdi številki štiri, s katero se bodo v prihodnje začejala njena leta. Razmišlja o tem, kako se je v zadnjih letih zredila, kako se je zakopala v monotono delo ter v zakon, ki je miren in srečen, vendar dolgočasen. Tedaj – ampak to je res redko – Vesna doje ma, da je na tisti točki življenja, ko lahko s sabo naredi še marsikaj. Še vedno lahko zamenja službo ali spremeni kraj bivanja. Lahko shujša, se začne učiti kitajsko ali spremeni pričesko. Toda ta zbežnost traja le kratek čas. Vesna si v resnici ne želi sprememb in ve, da si jih ne želi niti Jakov. Tudi zanj je – tako kot zanjo – življenje, ki ga živita tukaj, dobro. Od ponedeljka do petka in ona in on opravljata vsak svojo dolgočasno, zanesljivo službo. Popoldne bereta na verandi – ona knjige, on časopise –, poleti pa gresta na

plažo. Ob sobotah se spustita do ribarnice v lučici in od ribičev v mandraču kupita ribe. Ob nedeljah v dvorišču zakurita ogenj in na gradeli spečeta ribe ali klobasice ali kotlete. Jakov rad brklja okoli ognja. Ko zakuri ogenj, mu čelo pordi, nad obrvmi pa se mu naberejo velike potne srage. Jakov meso vedno preveč zapeče in ribe se mu sfižijo, toda Vesna ga pusti, da se igra s tem, kar ga veseli.

Potem pa, ko dan ugaša, se z Jakovom zvečer skupaj usedeta na kavč in postavita predse na mizico steklenico vina iz vinotoča. Nekje okoli desetih Vesna začuti, da se ji oči zapirajo, Jakov pa ugasne televizijo in jo preseli v posteljo. V tem trenutku – poleti 1989 – še vedno seksata. Tega ne delata pogosto, vendar počneta to umirjeno, poznavalsko, kot da je telo tistega drugega dobro znana, uhojena naprava, s katero si navajen rokovati.

V tem trenutku – tega septembra 1989 – je Vesna še vedno srečna ženska.

Vsega tega se Vesna spominja. Spominja se štirih ljudi, ki sedijo za kuhinjsko mizo, pod zasanjanim Jezusom in koledarjem s kanadskimi vedutami. Misto zagrinja mrak, s pjacete pred malo lučico pa se sliši tonska vaja za ribiško fešto. Spominja se štirih senc, kako jedo, srebajo večerjo, nalivajo vino, se pogovarjajo. Jakov bo vstal, odnesel pjate v pomivalno korito in spravil vino v kredenco. Silva bo vstala od mize in se lenobno, po mačje umaknila v svojo sobo.

Tistega, kar sledi, se Vesna spominja kot filma, ki se bo tisočkrat odvrtel. Spominja se same sebe, kako v pomivalnem koritu splakuje pjate. Mateta, kako stresa prt in

s tal pometa drobtine. Jakova, ki sedi za mizo, zaposlen s križanko v *Slobodni Dalmaciji*. Medtem ko Jakov rešuje križanko, gre Silva v sobo. Vrne se oblečena za ven. Vesna se natančno spominja, kako je oblečena. Tega se spominja še dandanes, kot da je Silva pred njo: prekratka obleka s cvetličnim vzorcem, visoke rdeče allstarke, široka vrečasta torba. Pod roko rdeča šušteča pelerina. Kajti babje poletje je, pa se lahko ponoči ob morju shladi.

To je ta trenutek. Silva stoji na vratih, v obleki s cvetličnim vzorcem, z allstarkami na nogah. Stoji, kot da čaka aplavz, potem pa kratko reče. Reče: *Grem*.

»S kom greš ven?« jo vpraša Jakov. »Z Branetom?«

»Ne, ne z Branetom,« odgovori Silva, »ne danes. Ni tukej, na Reki je, se je šel vpisat na pomorsko. Jutri se vrne.«

»Ma kam pa greš?« vpraša Silvo oče.

»Grem dol, v uvalo, na fešto,« odgovori ona. »Ne me čakati, bom pozno prišla.«

»Pazi nase,« ji pravi Jakov. Hčeri pravi, naj pazi nase, Vesna pa se še danes sprašuje, zakaj ji je to rekel.

Silva si popravi naramnico, malce dvigne torbo, potem pa kratko, brezbrizno reče: *Ajde, čao*. To reče, potem pa gre skozi vrata, hitro in neslišno kot sapica.

Gre ven, Jakov pa ne posveti temu niti najmanjše pozornosti. Medtem ko njegova hči odhaja, sedi ob mizi, se ukvarja s križanko in niti ne dvigne glave. Medtem ko njena hči odhaja, je Vesna zaposlena s pjati, ki jih briše s kuhinjsko krpo. Še danes ne ve, ali je Silvo sploh pogledala. Skoraj prepričana je, da ni odgovorila na njen pozdrav.

Kajti takrat tega ni mogla vedeti. Zdaj pa ve. Ta trenutek – ko Silva reče *Ajde, čao* in ob odhodu zaplahuta z obleko – je bil zadnji, ko so jo videli.

DVA

Mate

(1989)

Tega jutra se je Mate zbudil zmačkan. Ko se je zbudil, se je strop nad njim majal, med senci in čelom pa mu je kljuvala topa alkoholna bolečina.

Odprl je oči. A takoj jih je spet zaprl, ker ga je zaradi žarke jutranje svetlobe glava bolela še bolj. Še naprej je ležal z zaprtimi očmi in poskušal še malo zaspati, v upanju, da mu bo spanec odgnal glavobol. Toda za to je bilo že pozno. Zvoki in svetloba so ga povsem prebudili, zato je preprosto še naprej ležal z zaprtimi očmi in prisluškoval šumom sveta okoli sebe.

Okrog sedmih je v hodniku slišal očetove korake. Potem zvoke tuširanja, pa spet korake. Pa mamu in očeta, kako se v kuhinji tiho pogovarjata. Iz kuhinje je prišel do njegove sobe vonj po turški kavi. Ta vonj mu je bil prijeten.

Tako je ležal z zaprtimi očmi in prisluškoval. Slišal je topot korakov na stopnicah, nato pa očeta, kako odpira konobo. Iz konobe je kmalu zaslišal zvoke dela. Tako kot vsako jutro je oče nekaj lepil in lotal.

Četrť čez osem se je z zvonika Svetega Špira zaslišal zvon, ki je klical k jutranji maši. Mate je spet zaslišal kora-ke na stopnicah baladurja. Slišal je Vesno, kako odhaja na mašo, pa Vesno, kako se vrača z maše. Slišal je mater, kako kašlja na hodniku, kako obeša perilo in kako – nazadnje – odpira vrata Silvine sobe, da bi jo zbudila.

Potem pa je spet slišal materine korake na stopnicah. Mati je šla dol, na dvorišče, in odprla vrata delavnice.

Tedaj je, malo pred deseto, Mate z dvorišča zaslišal stavek, s katerim se je začela nesreča. Vesna je vstopila v delavnico in izgovorila stavek, ki ga je Mate slišal jasno in razločno. *Silve ni*, je rekla. *Ni je v sobi*.

To je bilo v nedeljo, štiriindvajsetega septembra, deset do desetih zjutraj.

* * *

Tega jutra jih niti še ni resnično zaskrbelo. Matetu se danes to zdi strašno, ampak ve, da je to živa resnica. Zaskrbelo ni niti matere niti očeta niti njega.

Silve ni – nekje je prespala ali pa je šla zgodaj ven ali pa je sinoči kje obtičala. Ampak – vrnila se bo. Nič hudega se ne more zgoditi. Kajti to ni ameriško vele mesto, tukaj ni ugrabiteljev, žeparjev in serijskih morilcev. To je Misto – v Mistu pa se ni še nikoli nikomur nič zgodilo.

Ko je Mate vstal, ko se je stuširal in oblekel, ga je mati – komajda kaj zaskrbljeno – vprašala, ali ve, kje je njegova sestra. Mate ji je odgovoril tisto, kar je vedel. Sinoči je bila na ribiški fešti, tako kot on. Na fešti je igral bend, didžej Robi pa je po koncertu vrtel glasbo. Silva je plesala. Takrat

jo je zadnjokrat videl: medtem ko je plesala, okrog enajstih.

Mate je to povedal materi. Vendar ji ni povedal vsega. Ni ji povedal, da je s svojo družbo ob enajstih odšel s fešte, ker so imeli dve steklenici štoka in dobro travo. Ni ji povedal, da je ostanek noči preživel na peščini pod uvalo Travnina in poskušal zapeljati punco iz Novega Sada, ki je govorila zapeljivo, zateglo ekavščino. Materi ni povedal, da je ob nekaj džointih spil skoraj liter štoka in da ga od italijanskega vinjaka zdaj grozljivo boli glava.

Ni ji povedal niti tega, da je ob enajstih – ko je odšel s fešte – videl Silvo, kako pleše z Adrijanom, sinom peka Lekaja. Niti tega, da je Silva pri didžeju Robiju enkrat, potem pa še drugič naročila pesem *Red Red Wine* skupine UB40 in da se je v trenutku, ko je odhajal, zvijala v Adrijanovem objemu v počasnem reggae ritmu. Tudi Silva ga ta starim ne bi zatožila, če bi kaj ušpičil. Zato je tudi on ni hotel.

Mati ga je poslušala, očitajoče pokimala, potem pa se vrnila v kuhinjo in začela lupiti krompir. *Verjetno je pri Branetu. Bo že prišla*, je k temu rekel Jakov. To je rekel in se spustil nazaj v delavnico, popolnoma brezbrizen, popolnoma miren.

Naslednjo uro in petdeset minut je Jakov preživel v konobi in se umirjeno posvečal radioamaterstvu. Vesna je krompir in piščanca položila v pekač, potem pa se usedla za kuhinjsko mizo in začela brati nedeljski časopis. Mate je na skrival vzel tableto za glavobol in se spet zavlekel v sobo – zdaj zatemnjeno – ter čakal, da bolečina v glavi popusti. Ko se je zbudil, glavobola ni bilo več. Pogledal je na uro: bilo je četrť čez eno.